

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

2019

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 9.

RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A)
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. MEPUTSO YE 30	Legato la godimo	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo tše bohlale, tša go hlohla mabjoko tše di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše kaone mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelolo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.
	Legato la fase	25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tše bohlale tše di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botse mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo.	-Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego. -O tšwele tseleng kudukudu. -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane.

		14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
<p>POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>Legato la godimo</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi. -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša. -Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya maatlakgogedi, ya segalo sa maleba sa go se fetogefetoge. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae. -Polelo e beakantšwe gabotsebotse.</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale. -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.</p>	<p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya polelo ke ya motheo. -Segalo le mošito ga se tša maleba. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu.</p>	<p>-Polelo ga e kwešišagale. -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.</p>
	<p>Legato la fase</p>	<p>13</p> <p>-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla. -Ga go na le ge e kaba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.</p>	<p>10</p> <p>-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe gabotse.</p>	<p>7</p> <p>-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.</p>	<p>4</p> <p>-Polelo ga e kgotsofatše. -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotlontšu ga se ye kaalo.</p>	
<p>SEBOPEGO</p> <p>Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko.</p> <p>MEPUTSO YE 5</p>		<p>5</p> <p>-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.</p>	<p>4</p> <p>-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha. -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.</p>	<p>3</p> <p>-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.</p>	<p>2</p> <p>-Dintlha tša maleba ga se tše kae. -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.</p>	<p>0–1</p> <p>-Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.</p>

RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
<p>DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO</p> <p>-Go araba dipotšišo le dikgopolo. -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo ke tše bohlaletšego di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego. -Tsebo ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.</p>	<p>10–12</p> <p>-Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.</p>	<p>7–9</p> <p>-Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.</p>	<p>4–6</p> <p>-Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. -Melao ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.</p>	<p>0–3</p> <p>-Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona.</p>
<p>POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE</p> <p>Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto.</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Ga go na le ge e ka ba phošo e tee ya popopolelo le mopeleto.</p>	<p>7–8</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. -Diphošo ga se tše dintši.</p>	<p>5–6</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše dintši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Diphošwana tšego di lego gona ga di fetošele molaetša.</p>	<p>3–4</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši. -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.</p>	<p>0–2</p> <p>-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le gannyane. -Molaetša ga o tšwelele le gannyane.</p>

ELA HLOKO:

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe tlhahlong ye ya go swaya ke tša go hlahla baswai fela
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tšeo di filwego gammogo le tša moswai

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka E TEE ya dihlogo tšeo di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Kanegelo, tlhalošo, kgadimo, kahlaahlo, ngangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 Letšhogo ke lona le nkgapeleditšego go dira dilo tše ka moka.**Tše dingwe tša dintlha tša diteng di ka akaretša:**

- Seo se hlotšego letšhogo
 - Tšeo di diragetšego ka lebaka la letšhogo
 - Ditlamorago tša tšeo di diragetšego
- (Ge molekwa a ngwadile dintlha tšeo di lebanego le letšhogo ka polelo ya seka, a fiwe meputso)

[50]**1.2 Mošomo wo ke o ratago.****Tše dingwe tša dintlha tša diteng di ka akaretša:**

- Ke mošomo ofe
- Seo se dirago gore a rate mošomo woo
- Maikutlo mabapi le mošomo woo

[50]**1.3 Ke tšona tšeo di dirilego gore mekgatlo ya dipolitiki e kwane****Tše dingwe tša dintlha tša diteng di ka akaretša:**

- Tlhalošo ya mekgatlo ya dipolitiki
- Maikarabelo a mekgatlo
- Tšeo di dirago gore mekgatlo ya dipolitiki e kwane

[50]**1.4 HIV/Aids maphelong a rena****Tše dingwe tša dintlha tša diteng di ka akaretša:**

- HIV/Aids e ama bjang maphelo a rena
- Tshedimošo le tlhahlo

[50]

1.5 Mararankodi a theknolotši ke sentšwelakae**Tše dingwe tša dintlha tša diteng di ka akaretša:**

- Mehuta ya go fapana ya ditšweletšwa tša theknolotši
- Bohlokwa bja theknolotši

[50]**1.6 Palo ya batho bao ba rutegilego e ka ya godimo ge ditefelo tša thuto di ka fedišwa. Dumela goba ganetša****Tše dingwe tša dintlha tša diteng di ka akaretša:**

- Molekwa a dumele goba a ganetše
- A thekge lehlakore leo a le kgethago ka mabaka a go kwagala
- Dintlha tša go thekga hlogo di huetše mmadi go kgolwa seo se tšweletšwago

[50]**1.7.1** • Tlhathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya ditaodišo
le ka moka**1.7.2** • Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo ka mohuta
woo a o nyalantšhago le seswantšho seo
• Molekwa a abelwe meputso ge a file tlhalošothwii/tlhalošo ya
seka/ditlhalošo tše di le pedi**[50]****PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50**

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO**POTŠIŠO YA 2****2.1 LENGWALO LA SEGWERA****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

- Go leboga thušo yeo batswadi ba go filego dithutong
- Tshepišo yeo o ba fago yona

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba
- Atrese e tee fela ya mongwadi/moromedi
- Letšatšikgwedi le ngwalwe ka tlase ga atrese
- Madume/Matseno a makopana a maleba
- Diteng e be tša maleba
- Retšistara le polelo ya go hlompha le go lokologa
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mafetšo

[25]**2.2 LENGWALO LA SEMMUŠO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

- Go hlaloša tlaišo ya barutwana
- Kamego ya bao ba tlaišwago
- Ditšhišinyo mabapi le tharollo ya bothata bjo

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba
- Atrese ya mongwadi/moromedi
- Atrese ya moamogedi/moromelwa
- Madume/Matseno le hlogo ya taba
- Diteng e be tša maleba
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mafetšo

[25]

2.3 TŠA BOPHELO BJA MOHU

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

- Mohu e be motho yo bohlokwa setšhabeng
- Tema yeo a e kgathilego

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane sa mohu
- Batswadi ba mohu
- Lefelo leo mohu a belegetšwego go lona
- Letšatši la matswalo a mohu
- Dithuto tšeo mohu a di fihleletšego (ge di le gona)
- Mošomo/Mešomo
- Lenyalo
- Bana
- Ditiro tše botse le tša go kgahliša tšeo mohu a gopolwago ka tšona
- Letšatši leo a hlokofetšego ka lona
- Seo se hlotšego lehu la gagwe
- Maina a meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogetšego
- Lefoko la taelo/Sereto
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego [25]

2.4 POLEDIŠANO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

- Mošomo wa diphiri dipolokong
- Maitshwaro a diphiri dipolokong

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Maina a batho bao ba boledišanago a tšweletšwe ka letsogong la ngele, a latelwe ke leswao la dikgorwana
- Tirišo ya mantšu a ka mašakaneng e dumeletšwe
- Poledišano e kgone go bapalega
- Mmadi a kgone go hwetša sererwa ge a bala
- Bakgathatema ba swarelele sererwa
- Poledišano e be ya maleba ya go nyalelana le sererwa
- Ba laetše tsebo ye e tseneletšego ya polelo, go swana le: polelo ya go hlalefetša, dikamano tša maatla, mekgwa ya lephelo, phedišano le setšo mabapi le ditokelo tša botho
- Ba ka šomiša mabokgoni a go rerišana gore go fihlelelwe tumelano
- Go be le matseno le mafelelo a go goga šedi ya mmadi [25]

2.5 POLELO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

- Bokgoni bja sebakadi se
- Seo se dirilego gore a kgethwe go ya Australia
- Tebogo le go mo kgopelela mahlatswe

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Matseno e be ao a gogago šedi ya batheeletši
- Ditemana e be tša maleba tša go sepelelana le sererwa
- Go šomišwe mafoko a makopana a dikgopolo tše bonolo
- Go dirišwe mehlala ya go tlwaelega
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]2.6 **TAODIŠWANA/ATHIKELE YA KURANTA****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Dikeletšo di be mabapi le:

- gore a ka di tlogela bjang
- go etela mafelo a tshokollo
- go arogana le bagwera ba go šomiša diokobatši

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Hlogo ya taba
- Leina la mmegi
- Dintlha di fiwe ka boripana le ka nepagalo ntle le go kgopamiša nnete
- Dintlha tše bohlokwa di ngwalwe pele
- Ditemana e be tša maleba tša go sepelelana le sererwa
- Taodišwana/Athikele e tsoše kgahlego le go hlohleletša mmadi
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 50
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 100